

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21.02.1969, sp. zn. 8 Cz 1/69, ECLI:CZ:NS:1969:8.CZ.1.1969.1

Číslo: 72/1969

Právní věta: Vzájemný poměr úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti podle § 50 zák. o rod. a úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti podle § 26 zák. o rod. nebrání tomu, aby se úprava podle § 26 zák. o rod. odlišila od předcházející úpravy podle § 50 zák. o rod. To neznamená samozřejmě popření vzájemné souvislosti těchto úprav; vždy je povinností soudu, aby vycházel při rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu z případné dřívější úpravy práv a povinností k nezletilému dítěti pro dobu, kdy rodiče nežili spolu, a aby srovnával poměry, v nichž byla provedena dřívější úprava práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti, s poměry v době rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 21.02.1969

Spisová značka: 8 Cz 1/69

Číslo rozhodnutí: 72

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Výchova dítěte

Předpisy: 94/1963 Sb. § 26

§ 45

§ 50

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 72

Vzájemný poměr úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti podle § 50 zák. o rod. a úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti podle § 26 zák. o rod. nebrání tomu, aby se úprava podle § 26 zák. o rod. odlišila od předcházející úpravy podle § 50 zák. o rod.

To neznamená samozřejmě popření vzájemné souvislosti těchto úprav; vždy je povinností soudu, aby vycházel při rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu z případné dřívější úpravy práv a povinností k nezletilému dítěti pro dobu, kdy rodiče nežili spolu, a aby srovnával poměry, v nichž byla provedena dřívější úprava práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti, s poměry v době rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu

po rozvodu.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 21. 2. 1969, [8 Cz 1/69.](#))

V manželství účastníků, které bylo uzavřeno v roce 1962, se narodil dne 24. 1. 1963 nezletilý R. Rozsudkem okresního soudu v Pardubicích z 20. 10. 1967 byla provedena úprava práv a povinností rodičů k nezletilému ve smyslu ustanovení § 50 odst. 1 zák. o rod. tak, že nezletilý byl svěřen do výchovy matky, zatímco otci bylo uloženo přispívat na jeho výživu částkou 350 Kčs měsíčně od 1. 10. 1967.

K podnětu občanského výboru č. 1 v P. bylo podle § 81 odst. 1 o. s. ř. zahájeno další řízení o výchově nezletilého usnesením okresního soudu v Pardubicích z 15. 5. 1968. Toto řízení bylo spojeno (procesně i věcně nesprávně) s jiným řízením vedeným u téhož okresního soudu, v němž se matka (navrhovatelka) domáhala rozvodu manželství účastníků a v němž měla být též se zřetelem k ustanovení § 113 odst. 1 o. s. ř. upravena práva a povinnosti rodičů k nezletilému pro dobu po rozvodu.

Rozsudkem okresního soudu v Pardubicích z 24. 10. 1967 bylo manželství účastníků rozvedeno a nezletilý byl svěřen do výchovy a výživy matky s tím, že nad jeho výchovou byl nařízen dohled; výživné bylo otci určeno částkou 350 Kčs měsíčně. K odvolání otce proti výroku o výchově a výživě nezletilého byl rozsudkem krajského soudu v Hradci Králové rozsudek soudu prvního stupně v uvedeném rozsahu zrušen, načež okresní soud v Pardubicích nařídil rozsudkem ze 4. 9. 1968 ústavní výchovu nezletilého s tím, že o ošetřovném bude rozhodnuto po umístění nezletilého v dětském domově. Rozsudkem krajského soudu v Hradci Králové z 27. 11. 1968 byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl rozsudky soudů obou stupňů porušen zákon a zrušil je.

Z odůvodnění:

Soudy obou stupňů nepřihlédly ve svých rozhodnutích a v řízení jim předcházejícím dostatečně ke skutečnosti, že úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému pro dobu po rozvodu (§ 26 zák. o rod.) předcházela obdobná úprava pro případ, že rodiče nezletilého spolu nežili (§ 50 odst. 1 zák. o rod.). Taková úprava byla provedena rozsudkem okresního soudu v Pardubicích z 20. 10. 1967, jímž byl nezletilý svěřen do výchovy matky.

Uvedené úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti jsou v takovém vzájemném poměru, který nebrání tomu, aby se úprava podle § 26 zák. o rod. odlišila od předcházející úpravy podle § 50 odst. 1 zák. o rod. Vždyť zpravidla již samotný rozvod manželství rodičů nezletilého dítěte ovlivňuje natolik další život rodičů i dítěte, že vyvolává mnohdy sám o sobě změnu poměrů, která odůvodňuje rozdílnou úpravu práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti podle § 26 zák. o rod. To neznamená samozřejmě popření vzájemné souvislosti úprav práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti podle § 26 zák. o rod., resp. § 50 odst. 1 zák. o rod.; vždy je povinností soudu, aby vycházel při rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu z existující dřívější úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti, srovnával poměry, v nichž byla provedena dřívější úprava práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti, s poměry v době rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu a z tohoto srovnání vyvodil příslušné právní důsledky.

V tomto směru rozhodovaly soudy na základě skutkového stavu, který nebyl dostatečně zjištěn. Nezbytné srovnání poměrů, v nichž byla provedena dřívější úprava práv a povinností rodičů k

nezletilému dítěti, s poměry v době rozhodování o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu, je možné především na podkladě znalosti obsahu soudního spisu, týkajícího se dřívější úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti. Soud prvního stupně provedl sice důkaz tímto spisem a převzal z něho některá zjištění, nevypořádal se však náležitě s tím, že v tomto řízení byl 20. 10. 1967 vydán rozsudek, jímž byl nezletilý svěřen do výchovy matky; zejména pak nekonfrontoval výsledky řízení ukončeného rozsudkem z 20. 10. 1967 s tím, co bylo zjištěno v řízení o rozvod manželství účastníků.

Při rozhodování se soud prvního stupně opřel mj. o vyjádření MěNV v P. z 27. 8. 1968, podle něhož matka žije nepořádným životem, vyhledává společnost cizích mužů a nestará se o domácnost nezletilého, kdežto zprávy o otci se rozcházejí; podle některých se opíjí, podle jiných je řádným člověkem. Nezletilý neslyšel a neviděl prý již od malička doma nic dobrého, nýbrž jen stále hádky, křik, spory, bití a hrubosti; to se projevuje i v jeho chování vůči matce a jiným občanům. Toto závažné vyjádření MěNV v P. mělo být soudu prvního stupně důvodem k podrobnějšímu dokazování, a to především se zřetelem k tomu, že dřívější vyjádření téhož orgánu z 24. 10. 1967, popř. z 29. 3. 1968, nevytýkala výslovně uvedené nedostatky ve výchově nezletilého i v chování rodičů, zejména matky (i když v posledně uvedeném vyjádření byl doporučován ochranný dohled nad výchovou nezletilého). Několikeré rozporné údaje obsažené ve zprávách MěNV v P. zasloužily objasnění též s přihlédnutím k obsahu vyjádření MUDr. F. Š. z OÚNZ P. z 3. 9. 1968, v němž se konstatuje, že u nezletilého nejsou patrné známky podvýživy či hrubého zanedbání péče o jeho tělesné potřeby, že však psychicky jeví nezletilý známky nepříznivého působení v rodině. Doplnění řízení k prověření skutečného vzájemného vztahu mezi rodiči a nezletilým bylo třeba tím spíše, že v další zprávě MěNV v P. z 25. 11. 1968, která byla předložena krajskému soudu, bylo navrhováno, aby soud vyhověl odvolání matky a aby byl nezletilý svěřen do její výchovy. Je možné, že změněné stanovisko MěNV v P. bylo odůvodněno uklidněním rodinného prostředí účastníků, avšak pro soud by mělo být rozhodující pouze naprosto spolehlivé zjištění o tom, jaké jsou skutečné poměry v rodině účastníků a jaká je skutečná situace ve výchově nezletilého, což nebylo možné bez provedení vhodných svědeckých důkazů (např. výsledkem osob, které by mohly z vlastní zkušenosti sdělit soudu poznatky o chování matky, otce i nezletilého). Výsledky dosavadního řízení jsou zatím rozporné v tom, že se na jedné straně zjišťují určité kladné poznatky o výchově nezletilého matkou (tomu např. nasvědčuje i zpráva mateřské školy v P. z 26. 11. 1968), na druhé straně pak, že se nezletilý chová nevhodně a že se hrubost mezi rodiči odráží i ve vztahu nezletilého k matce a k jiným občanům. Ve snaze objasnit rozporné údaje o chování nezletilého i obou rodičů měly soudy věnovat zvýšenou pozornost zejména výpovědi svědkyně J. A., která měla přímé poznatky o výchově nezletilého, neboť se o něj starala dva měsíce a zřejmě znala vztah matky k nezletilému, když vypovídala o nepřiměřeném trestání nezletilého matkou. Bez povšimnutí neměl zůstat ani obsah dopisů, které měly být psány matkou nezletilého a které předložila svědkyně A. F.; bližší zkoumání obsahu těchto dopisů při současném zřeteli na výsledky řízení o rozvod manželství a úpravu práv a povinností rodičů k nezletilému by napomohlo k spolehlivějšímu objasnění osobních a povahových rysů obou rodičů, zejména matky, i jejich předpokladů pro řádnou výchovu nezletilého.

Soudy obou stupňů neuvážily též dostatečně, že se vlivem vyhrocené konfliktní porozvodové situace mezi rodiči vytvořil ve výchově nezletilého takový stav, v němž soudy mohly stěží přistoupit k správnému a zájmu nezletilého odpovídajícímu rozhodnutí bez součinnosti se znalci (hlavně z oboru dětské psychiatrie a pediatrie). Nejde jen o vyšetření zdravotního stavu nezletilého, ale především o posouzení, jaký vliv na vytváření povahového profilu nezletilého mají oba rodiče a zda jsou, případně který z nich, schopni výchovu nezletilého nejpríznivěji zajistit. Vzhledem k tomu, že dřívější úpravou byl nezletilý svěřen do výchovy matky, šlo též o tom, zda nastaly podmínky pro jiné výchovné opatření.

Teprve po náležitém doplnění řízení, zejména v součinnosti se znalci, bude možno dospět k závěru,

zda je třeba vyloučit nezletilého - byť jen dočasně - z obvyklého životního prostředí, a to především z toho důvodu, že by dosavadní prostředí působilo na jeho výchovu nadále nepříznivě; přitom bude mít soud na zřeteli, že ústavní výchova podle § 45 odst. 2 zák. o rod. je krajním výchovným opatřením, jehož použití je na místě tehdy, jestliže k nápravě nestačí jiná výchovná opatření.

Rozsudky soudů obou stupňů byl porušen zákon v ustanoveních § 6, 100, 120 odst. 1, § 132 o. s. ř. ve spojení s ustanoveními § 45 odst. 2, § 50 odst. 2 a § 28 zák. o rod.